

VICTOR CORNEA
Bachelor of Letters al Universității din Oxford

CAMERA DE COMERT SI INDUSTRIE
BIBLIOTECA

2607

MIȘCAREA
REVIZIONISTĂ
DIN ANGLIA
ȘI
CHESTIA TRANSILVANIEI

1207a
CAMERA DE COMERT SI INDUSTRIE
4047

1 9 3 4

EDITURA „CULTURA POPORULUI”, BUCUREȘTI

8 ia 38

VICTOR CORNEA

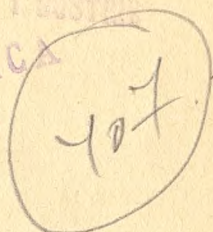
Bachelor of Letters dela Universitatea din Oxford

405121D

UNIVERSITATEA DE TIINTE SI LETTERS
BIBLIOTECA

2607

221

MIȘCAREA REVIZIONISTA DIN ANGLIA

ȘI

CHESTIA TRANSILVANIEI

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
CLUJ - NAPOCA

405.121

EDITURA „CULTURA POPORULUI”, BUCUREȘTI

11-1186

D-lui Wickham Steed

CONTINUT

CAP. I. — <i>Premizele revizionismului englez.</i>	
1. Opinia publică engleză	9
2. Complexul revizionismului și „Che- stia Transilvaniei“	12
CAP. II. — <i>Propaganda maghiară în Anglia</i>	
1. Campania Lordului Rothermere .	17
2. Tâlcul formulei Contelui Bethlen: „Independența Transilvaniei“ . .	22
CAP. III. — <i>Sursele originare ale revizionismului englez</i>	
1. Critica economică a tratatelor de pace	27
2. Revizuirea — principiu de dezar- mare și securitate	32
CAP. IV. — <i>Dilema revizuirii</i>	
1. Război agresiv sau preventiv? .	39
2. Cazul art. 19 din pactul Ligii Na- țiunilor	41
3. Țintele practice ale acțiunii revi- zioniste maghiare	44
CAP. V. — <i>Alternativa revizuirii: Federația</i>	47
CAP. VI. — <i>Concluzia</i>	55
<i>Anexe</i>	59

P R E F A Ț A

Această modestă carte rezumă câteva reflexii generale prilejuite de o experiență câștigată în timpul celor patru ani petrecuți în Anglia, în contactul—uneori fortuit, alteori căutat — cu numeroase manifestări ale publicului și ale unor oameni politici englezi, în legătură cu subiectul tratat în paginile cari urmează. Egal de bine venite mi-au fost discuțiile pe care le-am avut cu prietenul Gheorghe Munteanu (dela Universitatea din Londra), precum și sugestiile sale. Ocazia pentru a constata nu numai viul interes al publicului românesc, dar și orientarea lui necompletă asupra mișcării revizioniste din Anglia, mi-a fost oferită de Astra-Făgăraș, în cadrul unei conferințe publice. De unde și ideea de a publica studiul de față pentru un cerc mai larg.

Scopul cărții este deci, să înlesnească opiniei publice din țară înțelegerea datelor de bază ale mișcării revizioniste din Anglia, despre care mulți au auzit și cunosc ceva, dar puțini i-au pătruns adevărata semnificație în raport cu interesele speciale ale României.

Intervine, fără îndoială, și un motiv de tactică politică, ce corespunde interesului pe care îl are orice beligerant: acela de a cunoaște pozițiile strategice și metodele de luptă ale adversarului, înainte de a alege planul cel mai potrivit de combatere.

V. C.

1 Iulie 1934

CAPITOLUL I

PREMIZELE REVIZIONISMULUI ENGLEZ

1. *Opinia publică engleză și problema revizionismului.*

Anglia a fost țara care a oferit cea dintâi un teren favorabil pentru propaganda revizionistă, în special pentru cea maghiară.

Înainte de toate Anglia este o țară de opinie publică sau de critică liberă (free criticism), cum i s'a zis încă de pe timpul lui Disraeli. La Londra se destul să mergi la Hyde Park într'o zi de sărbătoare ca să-ți dai numai decât seama până unde merge pasiunea populară pentru discuția liberă. La mese improvizate în tribune publice, la colțurile parcului, — mai ales la cele din Bayswater — bărbați și femei de toate vârstele și de toate condițiile sociale perorează neconținut și împreună cu „auditorii” lor de ocazie, se agită pe cele mai variate teme politice, sociale, religioase, etc. Acolo — în acel Forum, care mai evoacă ceva din atmosfera epocii victoriene — ai, prin urmare, prilejul să ascuți părerile, adesea destul de curioase, ale omului din stradă, despre cele mai variate chestiuni ca, de exemplu, Dezarmarea, Coridorul Danzig, problema ucrainiană, soarta republicii Liberiei, Eugenia modernă, antisemitismul din Europa, etc. etc. De fapt se critică în Anglia foarte mult, în primul rând însăși instituțiile engleze. Uneori ai impresia că poporul englez are o adevărată manie de a se auto-flagela. Această dispoziție însă nu

este identică cu pornirea Românului obișnuit să denigreze tot ce-i cade sub ochi în propria sa țară, ci mai de grabă o neastâmpărată sete după adevăr, trăsătura cea mai nobilă poate, a caracterului englez. Dar criteriul justiției pentru Englez — faptură practică în același timp — se suprapune în politică unei ordini ce, în realitate trebuie să însemneze: echilibru de forțe (mijloc) și armonie de interese (scop)¹⁾.

Intr'adevăr, revizionismul englez reprezintă totodată un curent de gândire și o metodă de acțiune politică în relațiile internaționale; ambele fiind determinate de imperativul politicei post-belice a Mării Britanii: *nevoia de pace*. Revizionismul acesta trebuie înțeles deci ca un dublu compromis: ideologic — cel impus de concepția despre Drept a Anglo-Saxonului și practic — menit, după cum vom vedea, să ducă la o destindere politică reală în Europa, prin împăcarea unei cât mai mari sume de interese. În consecință se poate spune că mișcarea revizionistă engleză (spre deosebire de propaganda directă a statelor revizioniste propriu zise), se bazează pe un fond psihologic particular. Anume: unul diametral opus atât spiritului raționalist — predilecției francezului pentru logica juridică, cât și caracterului mistic — spiritului rudimentar și pasionat al germanului.

În Anglia revizionismul preocupă astăzi spiritele mai mult poate decât orice altă problemă de politică internațională, cu excepția Dezarmării care dealtfel în concepția engleză este organic relatată la problema Revizuirii, ambele fiind considerate ca elemente concurente, deși nu necesar simultane, pentru asigurarea păcii). De-

1) D. N. Titulescu definea la Camera Deputaților (ședința din 4 Aprilie 1934) revizionismul italian „revizionism principial” în opoziție cu cel unguresc „egoist”. Având în vedere tactica și felul revizionismului englez, acesta s'ar putea numi, în opoziție cu primele, revizionism „empiric”.

sigur acest interes atât de viu, pe care îl arată opinia publică din Anglia pentru problemele curente ale politicii externe, dovedește un grad de dezvoltare politică superior altor neamuri, la cari acel interes este absent¹⁾.

Firește, această preocupare n'a fost nici în Anglia totdeauna egală în intensitate ori în întindere. Nu mai departe decât înainte de Marele Război opinia publică nu trăda decât un interes minor pentru politica externă a Imperiului. Sir Edward Grey, secretarul dela Foreign Office, care a declarat război Germaniei, până în momentul când și-a rosit memorabilul discurs din 3 August 1914, în Camera Comunelor, nu s'a găsit nici când în fața unui curent de opinie pro sau contra intervențiunei—definit. De fapt politica externă a Angliei a fost lăsată multă vreme în mâna unei minorități aristocratice și cădea oarecum în afară de contingențele regimului democratic. Opinia publică, sau mai bine zis, omul de rând, (the man in the street), avea însă deplină încredere în patriotismul și înțelepciunea celor cari dirijau și controlau afacerile externe ale Imperiului.

Înainte de 1914 exista în Anglia un sentiment de relativă siguranță. Canalul Mânecii reprezinta atunci cel puțin un avantaj psihologic: permitea bărbaților de stat să examineze raporturile Angliei cu țările de pe Continent cu tot calmul necesar. Însă de când discontinuitatea insulelor britanice, față de Continent, a încetat de a mai fi o condiție care să îngăduie continuarea tradiționalei politici de izolare, acest sentiment de securitate nu mai există. Experiența războiului mondial a fost o teribilă lecție pentru poporul englez. Ce-ar însemna pentru Londra și celelalte centre comerciale și industriale ale Angliei, un atac aerian în războiul de mâine? Din moment ce progresul tehnicei de război a făcut

1) Unii publiciști Englezi fac din această înțelegere a problemelor de politică externă criteriul care distinge o „națiune” de un simplu „popor”.

să dispară privilegiul vechei sale poziții strategice, nu e de mirare că cei cari au azi controlul afacerilor dela Foreign Office, pierd și ei privilegiul încrederii obștești nelimitate de care se bucurau înainte. Azi complicațiile de pe continentul european îl interesează pe cetățeanul englez tot atât cât și pe cel din Flandra franceză sau belgiană, ori pe cel din Prusia Orientală, de pildă.

Un atare fond psihologic individual și noua situație strategică a Mării Britanii, condiționează de fapt o stare de spirit generală care, la un popor obișnuit cu o stare relativă de liniște, se traduce într'un sentiment de nesiguranță mai acut. Involuntar, el își îndreaptă privirea spre acele focusuri de nemulțumiri din largul Europei, cari pot naște grave și, eventual, imediate conflicte de arme¹⁾.

Revizioniștii unguri nu fac decât să exploateze în interesul lor actuala conjunctură internațională a Mării Britanii, printr'o acțiune din ce în ce mai exasperată. Imprejurarea că limbă engleză e vorbită de cca. 200.000.000 de oameni și faptul că Anglia întreține cele mai întinse legături cu lumea din Apus, explică și mai mult de ce și-a concentrat Ungaria dela început propaganda sa asupra Angliei.

2. Complexul revizionismului și „Chestia Transilvaniei“.

Dealtfel acțiunea filomaghiară nu este o acțiune izolată, ci ea se integrează într'un complex de atitudini față de tratatele de pace în general. Se găsesc astăzi personalități politice de primul rang, cari agită chestiunea revizuirii pe temeuri morale și tocmai această acțiune poate dăuna mai mult ideii de stabilitate în politica externă a Mării Britanii. Cu câtă aparentă amărăciune nu ne povestea Lloyd George — în cadrul unei ședințe presi-

1) Nu se plâng Ungurii la toate răspântiile că „Tratatul dela Trianon a creiat patru Alsaciz-Lorene, nu una“?

dențiale dela Oxford Union¹⁾ — peripețiile acelei lupte inegale, pe care spunea că a trebuit să o ducă, împreună cu alți delegați englezi și americani, în culisele Conferinței de Pace, contra influenței unor militari, sau factori militaristi porniți să reducă la minimum puterea de viață a Germaniei învinse; și cu ce reținută revoltă nu descria el — unei săli tixite cu peste o mie de tineri englezi și străini din toate părțile globului — „umilințele” la care ar fi fost supusă Germania la Versailles și, mai ales „absurditatea sancțiunilor”? Ca să impresioneze și mai mult, L. G. n'a ezitat să transpună pierderile teritoriale și morale ale Germaniei în termeni englezi, întocmai cum fac alții, cari sprijinesc cauza revizionismului din calcule mărunte²⁾.

Oricine poate vedea la asemenea ocazii în ce parte înclină simpatia publicului englez și să constate în același timp, sentimentul — egal de spontan — de repulsiune în contra a ceiace tineretul academic numește „Pax Franca”. Tradează aceasta desigur o conformație mentală influențată de conștiința comunității de rasă cu Germanii de o parte și de deosebirile fundamentale de caracter cu Francezii, de alta. Acțiunea diplomatică și propagandistică pe care au desfășurat-o Lordul Rothemere, Lord Newton și fostul ambasador al Mării Britanii la Berlin, Lordul D'Abernon, după război, în favoarea Germaniei, se plasează și ea pe această linie de conduită spirituală. Astfel, s'a creat cu timpul o atmosferă de suspiciune contra principiilor cari stau la baza tratatelor de pace, care a alimentat apoi propaganda fățișe, pornită din diverse cartiere interesate, contra tra-

1) *Oxford Union Society* este cea mai veche societate de debateri libere a studenților dela Universitatea din Oxford, unde se discută probleme politice și sociale, uneori cu participarea unor personalități marcante din viața politică. De fapt ea poate fi asemănată cu o Cameră a Comunelor în miniatură.

2) „Ai accepta tu ca Englez o ciuntire a patriei tale?”. (Vezi Beverley Nichols, *Cry Havoc*, Londra 1933).

tatelor cari au consfințit desmembrarea aceluia anacronism monstru, care a fost Austro-Ungaria. Conștient sau inconștient suportată în Anglia, fie de către publiciști, fie de către oameni politici; acțiunea aceasta a revizionistilor s'a transformat în mișcare și a reușit să trezească, în cele din urmă, un curent de ostilitate în special față de Statele Succesoare.

România a ajuns astfel și ea un obiectiv principal al propagandei revizioniste. Astăzi se poate afirma, fără risc de exagerare, că aproape nu există țară, care să fie mai mult hulită și atacată în integritatea și onoarea ei, ca România. De unde în prima fază a mișcării revizioniste, se putea auzi vorbindu-se mai mult despre chestii ca aceea a Coridorului Polonez, Tirolului de Sud, Ucrainei, etc., acum se vorbește tot mai insistent și despre o „Chestie a Transilvaniei”. Anume, atât propagandiștii maghiari cât și prietenii lor englezi, încearcă să convingă opinia publică, că ar exista un „caz” al Transilvaniei, care reclamă un tratament specific și o soluție specifică. Intrucât a reușit această tentativă se va vedea din cele relatate în capitolele următoare. Deocamdată e destul să se rețină faptul că a început să se discute fie explicit de către revizionisti, fie implicit de către alții, statutul actual al Transilvaniei.

Extensiunea curentului revizionist se datorește, afară de considerațiunile deja amintite, și altor categorii de interese engleze și străine din cele mai tangibile. Altfel nu se poate explica de ce se aduc în discuție chestiuni, cari pentru orice minte logică sunt mai presus de orice dispută dialectică.

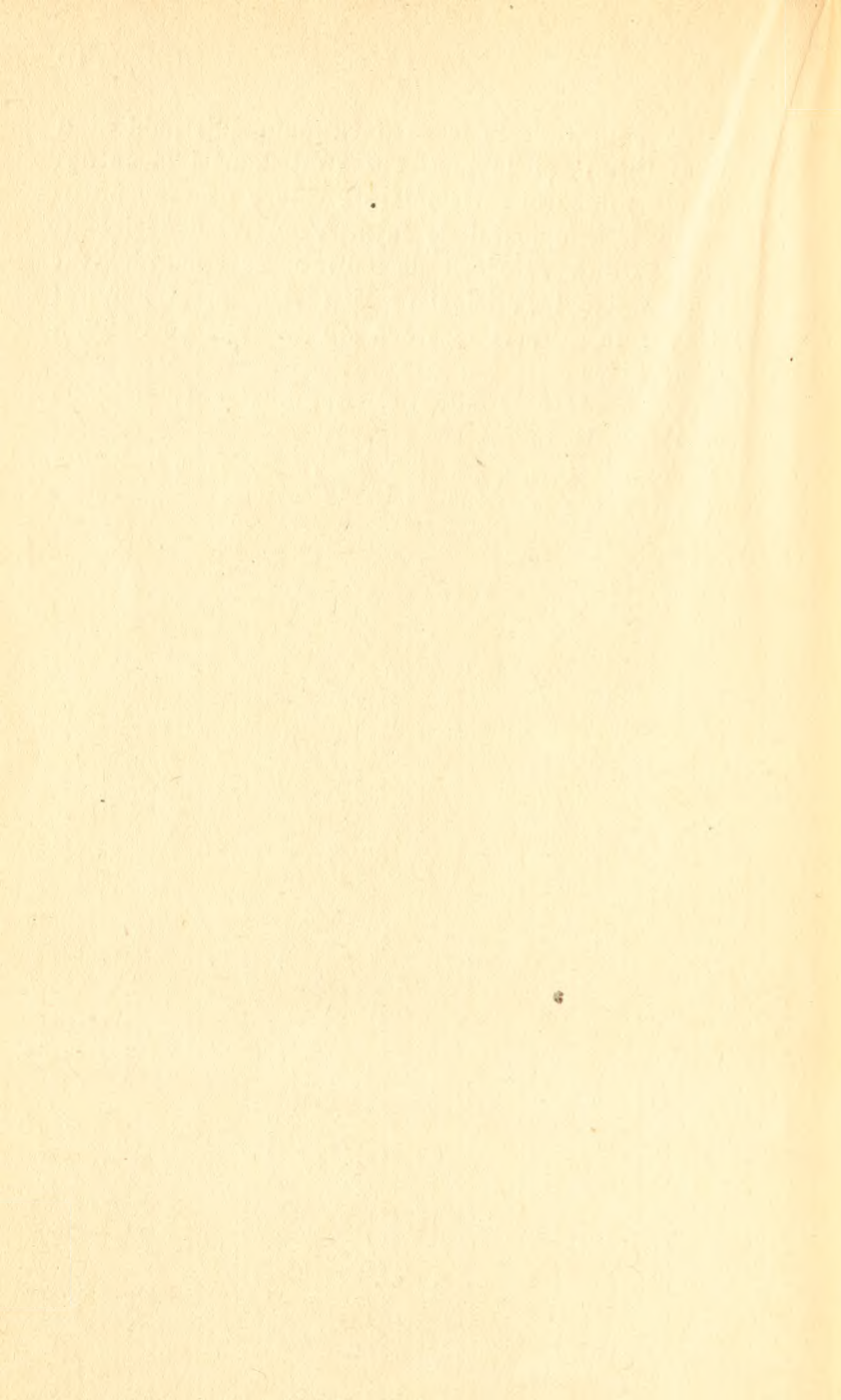
Înainte de a merge însă mai departe trebuie stabilite scopurile practice avute în vedere de revizionistii maghiari, de o parte și de pseudo-revizioniștii englezi, de alta, precum și tactica lor de acțiune în circumstanțele date. În consecință, capitolele următoare se referă la substratul acțiunii de propagandă maghiară în Anglia,

aşa cum se reoglindeşte în recenta campanie publică a Contelui Bethlen. şi la motivele mai adânci şi totuşi palpabile ale mişcării revizioniste engleze dela începuturile ei până în momentul de faţă. Vor trebui deci examinate cele două categorii de cauze, cari au facilitat întinderea mişcării revizioniste din Anglia, şi anume:

a) Unele în directă legătură cu situaţia post-belică a Ungariei, şi

b) Altele inerente situaţiei economice şi politice a Mării Britanii însăşi.

De fapt există, după cum se va vedea, o legătură organică între aceste două serii de cauze.

CAPITOLUL II

PROPAGANDA MAGHIARĂ IN ANGLIA

1. *Compania Lordului Rothermere contra Tratatului dela Trianon.*

Impulsul primar al propagandei revizioniste maghiare se datorește acelei teribile treziri, pe care rezultatul războiului mondial i-a prilejuit-o poporului maghiar. Aceasta se vede și din acea vastă literatură de propagandă maghiară în limba engleză, destinată să influențeze opinia publică într'un sens favorabil unei reveniri la ceiace a fost în trecut. Anume, s'a făcut un apel sentimental la compasiunea marelui public vizând pretinsa nedreptate a Tratatului dela Trianon. Apelul este adresat de fapt simțului de justiție al poporului englez¹⁾.

Insuși Conte Bethlen a încercat să învedereze, în conferința sa dela Cambridge din 22 Noembrie 1933, în fața unui public compus din studenți, câțiva profesori și atașați de presă, că „nu este adevărat că existența Ungariei este consecința unei nedreptăți milenare”; prin urmare, că desmembrarea Ungariei în 1918 ar fi fost o greșală istorică²⁾. De fapt nici calea urmată la Cam-

1) În special faimoasa carte de propagandă „Justice for Hungary” lansată de Conte Apponyi poate fi considerată ca o adevărată sinteză a tuturor pretențiunilor ungurești, în toată absurditatea lor.

2) Tot Conte Bethlen a declarat unui ziar săptămânal din Londra, că conferința sa dela Cambridge are o importanță deosebită pentru întreaga discuție urmată apoi și la alte cluburi din Londra, deoarece Tratatul dela Trianon a fost bazat pe teoria că da, Ungaria veche era consecința unei nedreptăți milenare. (Vezi *The Observer*, din 19 Noembrie 1933).

bridge nu e nouă; ea a fost trasată și bătătorită de alții înainte, cu singura deosebire că contele Bethlen a dat revendicărilor țării sale o formă mai precisă și o expresie autorizată. Astfel s'a creat cu timpul în Anglia legenda așa zisei „oribile injustiții a Tratatului dela Trianon”. Anumiți publiciști, câștigați pentru cauza maghiară, nu au pregetat să descopere și ei acelui tratat acelaș pretins viciu de bază:

„Reprezentanții popoarelor învinse n'au fost ascultați, pe când „experții” recrutați din Statele învecinate, cari au suportat sau chiar s'au opus — cum a fost cazul Cehoslovaciei — cauzei Aliatilor, au fost lăsați să formuleze pretențiuni a căror extravaganță i-a mirat până și pe ei înșiși (*whose extravagance astounded even themselves*)”... „De acest *abuz de justiție* (S. A.) și bun simț (*common sense*) Europa Centrală nu s'a mai vindecat. Economiceste și politiceste ea a devenit o cavernă tuberculoasă în plămânul Europei ținând restul Continentului într'o febră continuă.”¹⁾

Este adevărat că asemenea acuzațiuni se ridicau, la început, mai mult din partea grupului de presă compus din *Daily Mail*, *Evening News*, *Evening Standard*, *Daily Express*, etc., deci a unei prese care nu inspiră multă încredere²⁾. Exponentul principal al acestei campanii filomaghiare a fost dela început Lordul Rothermere — inconsistentul urmaș al Lordului Northcliffe, în fruntea numitei prese.

Dacă efectul campaniei de presă pa care Lordul Rothermere o lansase în 1927 în Țările Succesoare a fost minim — reducându-se doar la impresionarea acelor cari ignorau substratul mișcării și mai ales antecedentele neastâmparatului irlandez — ea a reușit să provoace un val de entusiasm la Budapesta. Aici atât

1) Ward Price, *Daily Mail*, 15. 12. 32.

2) Presa Rothermere și cea asemănătoare este poreclită în Anglia „*penny press*” (presa de un penny) ori „*yellow press*” (presa galbenă) marcând valoarea ei redusă pentru opinia publică. *Daily Mail* mai este numit „*Daily Liar*” (mincinosul zilnic).

Lordul Rothermere cât și fiul acestuia, D. Esmond Harmsworth, au devenit peste noapte eroii cauzei maghiare și obiectul unor gesturi de adulațiune divorțate de orice simț al proporțiilor, cari au culminat cu oferirea Coroanei Sf. Ștefan, Lordului Rothermere și primirea princiară a D-lui Harmsworth la Budapesta în 1929 cu ocazia desvelirii „fântânei Rothermere”.

Interesante sunt mai ales aprecierile ungurești despre cei doi protagoniști. Lordul Rothermere a fost proclamat „apostolul cauzei maghiare trimis de Dumnezeu”; despre scrisul său s’a spus că „omoară tirania forței brutale” (hatalmaskodást), iar despre sufletul său, că „împrespătează dreptatea”¹⁾. D. Seton Watson (Scotus Viator) mai invoacă alte două incidente caracteristice. Anume, că un fost ministru al agriculturii, Dr. Földes ar fi declarat într’un rând, că „Lordul Rothermere a performat prin articolele sale un act similar cu acela al lui Luther, când a lipit faimoasele teze pe ușa bisericii din Wittenberg”. Iar E. Rákossi a făcut odată următoarea declarație: „Tatăl (L. R.) și-a trimis fiul (E. H.) în Ungaria și Sf. Spirit se putea vedea plutind deasupra capului său (a D-lui Harmsworth!)”²⁾.

Cu timpul toate aceste lucruri au devenit cunoscute și în Anglia și nu i-a fost desigur greu publicului englez să distingă partea de aventură, haz și naivitate, cu un cuvânt neseriozitatea întregii campanii pro-maghiare a Lordului Rothermere. Nici idolatria inițială a Ungurilor nu a durat multă vreme. Raporturile dintre revizioniștii maghiari și șampionul lor din Anglia, au început să se răcească pe măsură ce scădea în ochii lor autoritatea lordului și pe măsură ce veneau alți protectori cu o mai mare suprafață și seriozitate, să se alinieze cu ei.

1) Vezi raportul adunării Uniunii Societăților Patriotice (Tesz) din Ungaria, datat la 10 Decembrie 1929.

2) Vezi R. W. Seton-Watson, *Treaty Revision and The Hungarian Frontiers*, Londra 1934, pp. 50—51.

O simplă descriere a carierei politice a Lordului Rothermere desvăluie adevăratul mobil, dar și eșec al campaniei lansate de el în Anglia. Mobilul nu a fost nevoia genuină a omului de a se identifica cu o cauză pe care o crede dreaptă, cât o bolnăvicioasă sete de notorietate — o continuă ahtiare după putere. Singura trăsătură constantă a caracterului Lordului Rothermere este dorința de a se depăși și a parveni în viața publică a Angliei la o poziție peste meritele sale intrinseci.

Iată câteva exemple cari caracterizează lipsa de cohesiune și ide statornicie a acestui „magnat de presă”:

După ce ș’a afișat ani de-a rândul cu acțiunea sa de denigrare a Tratatului dela Trianon, el merge într’o bună zi la Berlin (înainte de venirea la putere a lui Hitler); a doua zi, apare în *Daily Mail* un articol senzațional în care face apologia resurecției Germaniei tinere care, spunea el, era menită să salveze Europa de bolșevism. În practică pledoaria sa însemnă o alianță anglo-franco-germană și pentru o bună bucată de vreme părea că și-a uitat cu totul de protejata sa, Ungaria. Iar după ce tocmai acea „resurecție” l’a cam speriat, Lordul Rothermere nu ezită să meargă la Paris, de unde să proclame necesitatea unei alianțe militare franco-engleze formale — o idee la fel de năstrușnică și, pentru realiștii politice engleze, nu mai puțin surprinzătoare. După ce a văzut că nimeni nu îi ia în seamă „formulele” sale „salvatoare”, Lordul Rothermere n’a găsit altceva mai bun de făcut, decât să se întoarcă la politica internă și să se înscrie — cu presă cu tot — în Uniunea Fascistă a lui Sir Oswald Mosley și desigur, seria nu e terminată.

Campaniei Rothermere i-se datorește totuși popularizarea așa ziselor „*frontiere Rothermere*”¹⁾, cari indică limita maximă a revendicărilor teritoriale, admisă de

1) Vezi harta dela pag. 21.

acest grup al revizioniștilor englezi. (În virtutea hărții Rothermere ar fi să se retrocedeze Ungariei o fâșie de pământ dealungul granițelor ei prezente, cu o presupusă populație maghiară de 1.000.000 dela Cehoslovacia, 600.000 dela România și 400.000 locuitori dela Jugoslavia).

Dar tocmai aceste granițe arată, că nici protagonistul cel mai acerb al cauzei „Ungariei Mutilate” nu recunoaște acesteia un drept la mai mult; fapt ce desvăluie șubrezenia întregii poziții a revizionismului unguresc și în acelaș timp dovedește că nici cele mai avansate teze revizioniste engleze nu îndrăznesc a se depărta mult de cele fixate de Conferința de Pace dela Paris.

Acesta este poate încă un motiv pentru care Ungurii își strămută din ce în ce mai mult atențiile dela Lordul Rothermere la Sir Robert Gower, care și-a câștigat titluri la recunoștința magnaților unguri încă din timpul faimosului proces al Optanților, popularizându-

le pretențiile în presă și în cercurile politice mai influente. Astăzi Sir Robert conduce manifestațiile mai de seamă contra Tratatului dela Trianon și caută să impună ideia Revizuirii în cercurile politice active. Lui i-se datorește bunăoară organizarea schimbului de vizite anglo-maghiare din anii din urmă și, în bună parte, recenta acțiune a celor „168” în Camera Comunelor, cari au cerut Guvernului Britanic să aducă chestiunea revizuirii Tratatului dela Trianon înaintea Ligii Națiunilor.

2. Tâlcul Formulei Contelui Bethlen: „Independența Ardealului“.

Cu toate că există în Anglia un teren propice pentru infiltrarea ideilor revizioniste și în special a aceloră cu privire la Tratatul dela Trianon, succesul aparent al acțiunii ungurești este foarte îndoelnic și de aceasta își dau desigur seama și înșiși Ungurii. Căci nu este ușor pentru nimeni, ori câte eforturi ar face și oricare i-ar fi abilitatea, să convingă lumea din Apus, că tot ce s'a făcut în virtutea tratatelor de pace, este rău și, că ar fi nevoie să se pună lucrurile în starea lor dinainte. Dezideratele formulate de promotorii revizionismului unguresc și mai ales cele neformulate, dar totuși îndeajuns cunoscute de opinia publică din Apus, fatal trebuie să întâmpine rezistența factorilor politici cu răspundere. Ar fi destul pentru oricare laic să arunce o privire asupra hărții etnografice a Transilvaniei (una confecționată chiar de Unguri!) ca să-și dea seama nu cât de exagerată este dorința revizionistilor de a vedea reincorporată această provincie la Ungaria, ci cât este ea de imposibilă în realitate. Oricine poate vedea dintr'o aruncătură de ochi, că hotarele României la Vest coincid aproape perfect cu linia etnografică și că singurele ținuturi locuite de o masă compactă de Unguri — Se-

cuimea — fizicește nu ar putea fi anexată la Ungaria, fără ca să se creieze o crimă contra unității poporului românesc: deslipind o treime din corpul său viu, și un număr de români, întreit de mare, decât numărul total al secuilor. Cu toată iscusința sa, Conte Bethlen n'a putut să adoarmă acest simț al realităților, în publicul care l'a ascultat cu ocazia conferințelor sale dela Londra și Cambridge și a putut să vadă singur, din numeroasele întrebări ce i s'au pus cu acel prilej, cât de mult cântăresc argumentele empirice (toate în favoarea noastră) în comparație cu cele istorice, ori acelea trase dintr'o îndoelnică și, în orice caz, trecătoare superioritate culturală a poporului maghiar.

Pentru a preveni deci obiecțiunile cele mai consistente contra tezei maghiare, propaganda maghiară a recurs în cazul Transilvaniei la o tactică ad-hoc. Întrebat fiind la Cambridge, de către un student român, dacă d-sa crede că Românii din Ardeal ar vota — în cazul unui plebiscit — pentru întoarcerea la Ungaria, Conte Bethlen a răspuns: nu; întrebat dacă d-sa crede, că aceștia ar vota pentru autonomia Ardealului, contele maghiar a răspuns: da. Intr'adevăr, Conte Bethlen n'a cerut la Londra¹⁾ mai mult decât independența Transilvaniei, luând ca sigur că toată lumea ar vota pentru independență, într'un plebiscit. Propunerea aceasta a fost înfățișată într'o formă menită să atragă cât mai mult: „O Transilvanie independentă ar fi în realitate o Elveție a Europei Orientale” sau „un Stat menit să facă legătura istorică între România și Ungaria”. Cu alte cuvinte, un fel de Stat tampon în genul Belgiei și Olandei între Anglia și Germania, ori Austria între Italia și Germania.

De altfel nimeni dintre acei cari cunosc psihologia

1) Ciclul de conferințe ținute la *Royal Society for Foreign Affairs, East and South East Association* și la *Comitetul Balcanic al Camerei Comunelor*.

clasei guvernante din Ungaria — cei din cari se recrutează de obicei cei mai zeloși propagandiști revizionști — nu se îndoiește, că formula independenței este destinată de Unguri a servi numai ca o măsură provizorie: una ce ar reprezenta doar o etapă mai mult pe drumul unei *restitutio in integrum*. Istoria oferă un caz de analogie, deși sub formă oarecum diferită. Atât revoluționarii din Principatele Românești în frunte cu Bălcescu, cât și cei unguri conduși de Kosuth, s'au declarat la timpul lor egal de dispuși să între într'o confederație dunăreană; Românii însă cu intenția ascunsă de a redobândi independența Transilvaniei și apoi realizarea Daco-României, iar Ungurii, la rândul lor, o concepeau numai ca o stare de tranziție spre dobândirea independenței complete a Ungariei.

Formula autonomiei, în cazul Transilvaniei, a fost popularizată în presa engleză — în cea londoneză cât și în cea din centrele universitare mai importante, — în perioada de timp în care Conte Bethlen conferența în Anglia.

„Există credința că nu se poate controla un popor nemulțumit și că nu se poate spera în revizuirea frontierelor Trianon prin consimțământul celor interesați. Numai printr'o serie de plebiscite, în toate țările Micii Antante, s'ar putea obține un asemenea rezultat, dar momentul pentru ele nu pare a fi sosit.

Dar dacă *principiul* este acceptat, acea revizuire a frontierelor poate avea loc — o posibilitate prevăzută la timpul semnării Tratatului dela Trianon, printr'o scrisoare adresată de Millerand către semnatarii unguri — atunci când se vor ivi circumstanțe, ce vor oferi prilejul în fiecare țară pentru a încerca aplicarea lui” 1).

Dar teza ungurească cea mai recentă mai are și alte implicațiuni cari scapă unei examinări superficiale. Conte Bethlen n'a amintit nimic ce soartă ar urma

1) Vezi *Oxford Mail* din 1 Noembrie 1933.

să aibă acele teritorii românești cari nu fac parte din Transilvania, dacă, prin imposibil, concepția sa ar fi pusă în practică. Intr'adevăr Contele Bethlen a cerut autonomia Ardealului în „granițele sale originare”, cari nu cuprind firește ținuturile „ungurene” ca Timișana, Crișana, Sătmarul, Maramureșul, etc. Calculul Contelui Bethlen a fost desigur acela din proverbul englezesc „să omori două vrăbii cu o singură piatră”. Adică, să obțină pe deoparte independența Transilvaniei și, *ipso facto*, să izoleze ținuturile amintite de restul Regatului Român, ținuturi cari din acest moment n'ar putea avea altă soartă decât să fie pur și simplu anexate la Ungaria. Cu drept cuvânt observă Profesorul Watson — care atrage atențiunea asupra socotelii de mai sus — că un asemenea plan ar reuși să desbina pe Români „în două jumătăți aproape egale”¹⁾.

Este totuș bine, că revizioniștii maghiari și-au spus în sfârșit răspicat cuvântul, căci popoarele vizate de planurile lor știu cel puțin unde stau. Bine înțeles formula autonomiei denotă ea singură lipsa de convingere a revizioniștilor, cari de teamă de a nu da în vileag adevăratele planuri de revanșă, pe care le nutresc în ascuns, se văd nevoiți să recurgă la formule de compromis, întocmai cum a făcut celalalt avocat al lor — Lordul Rothermere — când a trebuit să se mărginească la granițele propuse de el.

1) Op. Cit. 64.

CAPITOLUL III

SURSELE ORIGINARE ALE REVIZIONISMULUI ENGLEZ

1. *Critica Economică a Tratatelor de Pace și Cazul fostei Monarchii Austro-Ungare.*

Se invoacă împotriva tratatelor de pace și alte motive mai puțin sentimentale, ce decurg din propria situație economică și socială a Angliei. Anume, criza economică și corolarul ei, șomajul, furnizează argumentele aparent cele mai temeinice, cari determină opinia publică engleză să ia atitudine — dacă nu de-adreptul protivnică — în orice caz una obstrucționistă, față de unele aranjamente teritoriale ale Conferinței de pace dela Paris. Intr'adevăr, prima critică ce s'a manifestat contra tratatelor de pace a fost din domeniul economiei. Reputatul economist dela Universitatea din Cambridge, Profesorul Keynes — el însuși unul din delegații britanici la lucrările acelei Conferințe — s'a ridicat încă din 1922 contra stipulațiunilor economico-financiare ale Tratatului dela Versailles, denunțând despăgubirile de război ca o absurditate. Bazat pe studiul efectelor, pe care daunele de război n'au întârziat mult să le producă asupra schimbului internațional de mărfuri, Profesorul Keynes a tras concluzia că acele stipulațiuni erau menite prin însăși natura lor să lovească pe învingători, ca și pe învinși, și nu s'a dat înapoi de a ataca fățiș pe acei pe cari îi socotea răspunzători.

„A fost imposibil să li se atragă atenția celor Patru Mari (Wilson, Clemenceau, Lloyd George și Giolitti, N. A.), asupra problemelor economice fundamentale ale unei Europe care suferea de toate lipsurile și se zbătea într-o stare de descompunere și război”¹⁾.

Argumentul keynesian a fost împărtășit de către scriitorii politici și prin ei a pătruns mai târziu în presă.

„A face o Solitudine și a o numi Pace, ar fi un paradox mai blând decât de a organiza auto-ruina și a o numi reparații. Noi am ajuns deabinelea la punctul unde finanța lunatică a Versailles-ului, trebuie făcută mai suportabilă pentru Germania și mai puțin sufocantă pentru noi înșine și alții...”²⁾.

Dar cei cari s’au grăbit mai mult să bată monedă din această critică, au fost tocmai detractorii de rând ai tratatelor dela Trianon și St. Germain, cari n’au mai conținut de atunci să obiecteze că însuși faptul desmembrării Monarhiei Austro-Ungare a constituit cel mai mare rău, deoarece el marchează distrugerea acelei „admirabile unități economice” pe care o întrupa.

„Unitatea economică și bazele de cooperare în Europa Centrală au fost distruse prin crearea de 7000 mile de noi frontiere dealungul cărora au fost ridicate înalte bariere vamale, unde înainte comerțul se făcea liber”³⁾.

De aci se trage concluzia, că „atomizarea” Europei Centrale este cauza principală a desorganizării vieții economice și a comerțului din această regiune și, indirect, o cauză de agravare a crizei economice generale. Dar pe câte vreme criticii științifici ca Keynes și alții se mărginesc la a imputa autorilor tratatelor de pace, că nu s’au gândit să prevadă și să prevină consecințele

1) Vezi R. M. Keynes, *The Economic Consequences of Peace*, Londra 1922.

2) D. Garvin în *The Observer*, citat din *The Coming Crash* de W. T. Symons.

3) *The Daily Mail*, 15. 12. 32.

lor în domeniul economic, prin adoptarea de noi forme de organizare corespunzătoare cu condițiile create de tratate; revizioniștii propriu ziși și cei cari stau în solda lor, afirmă dimpotrivă, că tocmai spargerea unității politice a fost cauza desintegrării economice și că această greșală nu se poate remedia altfel, decât prin revenirea la ceiace a fost. Și nu le este prea greu să câștige suport, îndeosebi în cercurile industriale și în cele financiare din *City*, cari și-au văzut exportul de mărfuri și capital în Europa Centrală, mult redus după război¹⁾.

Această explicație a crizei economice este fără îndoială tendențioasă. Revizioniștii se fac că nu înțeleg, că adevăratele cauze ale crizei de azi — care este generală, și nu una locală a Europei Centrale — se găsesc aiurea, nu în tratatele de pace. Anume, în însăși structura sistemului economic prezent. Ele trebuiesc deci căutate în desorganizarea economiei engleze însăși, ca și aceia a oricărei alte economii tip *laisser-faire*. Pe semne însă, diversiunea aceasta a revizionismului le convine tuturor — magnaților feudali din Budapesta cari au absolută nevoie de Transilvania și celelalte provincii nemaghiare pierdute în război, pentru a le putea exploata ca pe niște colonii; cât și marilor financiarilor londonezi, pentru a-și redobândi un debușeu mănos pentru capitalurile lor leneșe.

În concluzie, datele reale ale crizei par a acționa într'un senz favorabil acestei propagande și îi asigură un ecou destul de însemnat și în cercurile politice. Într'o criză de proporțiile și durata celei prezente, orice explicație — verificată sau neverificată — este acceptată de politicieni și oferită masselor pentru a le stăpâni sau pentru a-și masca propria neputință de a remedia urmările sociale ale crizei.

1) „Cheia crizei europene este Ungaria!” — a spus Sir Robert Gower la o manifestare contra Tratatului dela Trianon, ce au avut loc la Tonbridge în vara anului 1933.

Mai există un curent de gândire istorică și sociologică, ce pare a împărtași critica lansată de economiști (și deformată de politicieni). Anume se crede că evoluția politică naturală a fost alterată în 1918 odată mai mult; că pe când Pacea dela 1814—15 s'a făcut în numele principiului „legitimismului dinastic”, tocmai când acesta trebuia să cedeze naționalismului, Pacea din 1918—20 s'a făcut în numele principiului „auto-determinării” naționalităților, dar la un moment când acesta era covârșit de exigențele „veacului-mașină”, în care am intrat și care impune în politică principiul combinației și în economie un sistem ce nu poate fi operat decât pe scară largă — mondială, în cele din urmă.

În lumina acestei doctrine, desintegrarea Monarhiei Austro-Ungare apare, deci, ca o greșală istorică: aceea de a fi spart un teritoriu economic în unități din ce în ce mai mici, la un moment care impunea, din contra, o concentrare a unităților existente. Dealtfel literatura politică oferă un caz tipic al unei atari viziuni: aceea a lui Aurel Popovici, al cărui plan de federalizare și de eventuală extindere a Monarhiei Austro-Ungare ar fi fost mai mult pe placul acestei școli¹⁾. Principal această regretă dispariția unității politice — în acelaș timp și unitate economică — reprezentată de fosta Monarhie. De fapt se trece cu vederea, că unitatea aceea nu putea fi nici când consolidată temeinic pe un conglomerat de națiuni nelibere. Firește, cei cari nu cunosc istoria Monarhiei Austro-Ungare și condițiile în care ființa în momentul când a izbucnit războiul ce i-a pus capăt, nu pot să-și dea seama că situația de astăzi — libertate politică și spațiu economic mai restrâns — este totuș mai bună decât aceea care a precedat-o.

Dar starea de nemulțumire a diverselor naționalități oprimate de către Habsburgi și de către magnații din

1) Vezi Aurel Popovici, *Die vereinigten Staaten von Gross-Oesterreich*.

Pesta, nu oferea oare cele mai dese prilejuri de intrigă în politica internațională — stare care numai încredere nu putea să inspire în stabilitatea așezărilor din Europa Centrală? Putea fi vorba în realitate de o posibilitate a unei organizări prevăzătoare a relațiilor economice din bazinul dunărean, fără soluționarea prealabilă a problemei politice?

Pe de altă parte, revizioniștii caută să strecoare îngrijorare în suflete, pe motivul că sistemul economic naționalist — competitiv la superlativ — care a survenit ca o urmare logică a tratatelor de pace, ar fi devenit el însuș o sursă de conflicte ce ar putea primejdui la un moment dat pacea Europei, eventual a lumii întregi. În special propagandiștii maghiari trag din aceasta un argument în favoarea tezei lor, făcând atent publicul englez, că din ce va întârzia mai mult revizuirea, cu atât mai mult se va adânci baza de conflict dintre nouile „autarchii” economice stabilite pe teritoriul fostului imperiu habsburgic. Ori, aceia cari își dau seama până la ce punct este astăzi politica aservită economiei (în statele cu o structură economică capitalistă), sunt tentați desigur să dea crezare acestei abile dialectici de intimidare.

La acest punct se ridică o nouă întrebare — aceia privitoare la problema atât de complexă a securității politice în Europa.

În paginile următoare vor fi analizate argumentele ce le afișează revizioniștii în favoarea unei imediate reajustări a granițelor din Europa Centrală și Orientală, pe care ei o înfățișează ca o condiție *sine qua non* pentru prevenirea unui nou războiu. Cu atât mai necesară este o discuție asupra acestui factor — factorul politic al securității europene — cu cât el formează în prezent axa principală a politicii externe a Marelui Britanii.

2. Revizuirea Tratatelor — Principiu de Dezarmare și Securitatea Politică.

Oricât de mult ar trage în cântarul judecății oamenilor politici factorul economic al crizei și oricât de influente ar fi cercurile financiare din City, tot factorul politic al problemei primează. Or, tocmai acest factor — factorul securității politice în Europa — pare a mișca mai mult opinia politică activă. Starea înarmărilor de azi și mai ales prospectul unei curse de înarmări nelimitate, care ar putea să înceapă în cazul eșuării conferinței dezarmării și, în consecință, a evadării Germaniei de sub controlul impus prin Tratatul de la Versailles, constituie tot atâtea motive de adâncă îngrijorare pentru oamenii de stat din Anglia. Există de fapt teama, că o asemenea cursă va duce la o situație la fel cu aceia din 1914 — divizarea Europei în două tabere — și, eventual, la o și mai groaznică conflagrație, din care Marea Britanie în actuala conjunctură nu ar putea să se sustragă. Revizionistii unguri și germani au avut perspicacitatea să înțească acest coșmar al Englezilor, dând mai multă consistență sentimentului lor de nesiguranță.

„Starea prezentă a Ungariei constituie o gravă primejdie pentru pacea Europei”... „Singura cale de vindecare a rănilor economice, sociale și politice ale Europei este redresarea nedreptăților existente”¹⁾. Acelaș argument a fost spus într-o formă mai clară de deputatul englez Robert Barneys: „Oricare ar fi mașinăria pentru înlăturarea in Justițiilor teritoriale, găsirea ei este cea dintâi sarcină a politicii europene. Pentru că poziția devine una, sau de Revizuire, sau de Dezastru”²⁾. Un publicist, care a vizitat de curând Europa Centrală și în special Ungaria, a scris o carte asupra celor văzute acolo, intitulată: „*War Unless...*” înțelegând prin aceasta „Va fi război, dacă nu se face Revizuirea”³⁾.

1) Președintele Ligii Revizioniste Maghiare cu prilejul primirii grupului de deputați englezi, la Győr, în vara anului 1933.

2) Vezi John O'London's Weekly, 2 Septembrie 1933.

3) Vezi Sisley Huddleston, *War Unless...*, Londra 1933.

2607
CINEMA
BIBLIOTECA

Ungaria nu acționează în această privință numai pe cont propriu, dimpotrivă ea este împinsă la aceasta de alte Puteri, cari nu vor să suporte riscurile unei acțiuni de provocare directă. Ungaria nu face decât să „încece terenul” în vederea unei acțiuni ulterioare de mare anvergură a statelor revizioniste. Cari sunt acele Puteri se poate lesne ghici.

„Revizionismul nu este numai o problemă ungurească, ori numai chestiunea celor învinși, ci el privește structura Europei întregi”... „Lichidarea Tratatului dela Versailles nu este posibilă fără ruperea Tratatului dela Trianon”¹⁾.

La capătul acestor agitații, ideia revizuirii a devenit o armă politică de care se uzează mai ales în momentele dramatice ale actualei Conferințe Internaționale a Dezarmării. Anume, s'a formulat în timpul din urmă teza, că revizuirea — adică înlăturarea greșelilor cari s'ar fi comis cu ocazia trasării nouilor granițe după război — ar promova spiritul de pacificare în Europa Centrală; că astfel, revizuirea trebuie privită ca o condiție necesară și *prealabilă* oricărei politici de reală dezarmare și ca atare, ea echivalează cu o măsură de prevedere politică. Cea mai autorizată expresie a acestei teze — identitatea dintre ideea Revizuirii și principiul Dezarmării — se datorește D-lui Wintson Churchill, care a declarat, cu ocazia discuției asupra politicii de dezarmare a Guvernului Național (Macdonald) în Camera Comunelor, următoarele:

Pentru a obține egalitatea armamentelor, presupunând că ar sta în puterea Mării Britanii de a o obține — ceiace din fericire nu e cazul — pe când doleanțele rămân nedredesate, ar însemna aproape a fixa o dată certă pentru un nou război european și a-l fixa ca un concurs de premii (*and to fix it as if it were a prize fight*). Ar fi mai puțin primejdios a redeschide chestiuni ca aceia a Coridorului Danzig (aplauze), a *Transilvaniei*, cu toată delicatetea lor, ca sânge rece și într'o atmosferă de calm (aplauze) și câtă vreme națiunile victorioase mai au o

1) Conferința Contelui Teleki la Kulturbund-ul bavarez, Noiembrie 1933.

amplă superioritate, în loc de a aştepta (*drift on*) până când din nou vaste combinaţiuni bine asortate vor sta faţă în faţă. Marea Britanie ar avea mai multă putere şi ar înfrunţa mai puţine riscuri persistând pentru redresarea acelor doleanţe decât pentru dezarmare¹⁾.

Dealtfel teza Churchill nu este nouă nici măcar ca formulare. Ea decurge în mod logic din spiritul tradiţional de compromis al politicii engleze.

Este de fapt în natura Englezului de a accepta mai degrabă o tocmeală care să-i satisfacă 80 la sută din revendicări, decât să insiste pentru satisfacerea lor în proporţie de sută la sută, însă cu riscul de a pierde mai mult decât 20 la sută în caz de eşuare. Tactica diplomaţiei engleze în cazul Irlandei şi dela o vreme şi în acela al Indiei, ilustrează acest spirit de compromis, care este prezent la toate partidele politice engleze vechi şi noi. Dar pe când *Torii* îl practică mai degrabă din pur oportunism, Labouriştii dovedesc o oarecare doză de idealism, căutând să promoveze o politică de regulare a relaţiilor internaţionale pe fundamente de justiţie. Se poate deduce prin urmare că un guvern labourist, prin însăşi orientarea sa ideologică, nu ar putea isca nici un motiv de îngrijorare pentru statele pe care revizioniştii le cheamă, atât de inelegant, la rampa justiţiei internaţionale. Cât despre Partidul Liberal (ori fracţiunile liberale în care s'a difuzat fostul partid de guvernământ), consecvent cu ideologia sa proprie, păstrează simpatie pentru cauza acelor naţionalităţi, cari nu şi-au putut redobândi autonomia, cum sunt Ucrainenii bunăoară, ori acelea cari, libere sau supuse ieri, nu fac parte din statele lor naţionale, cum sunt Germanii din Tirolul de Sud, Jugoslavii din Istria, Rutenii, etc. Cu toate acestea, toate partidele se conduc de fapt după contingentele de moment, destul de schimbătoare, ale politicii europene.

1) Vezi Desbaterile din Camera Comunelor din 23 Noiembrie 1932.

Pentru a ilustra acest adevăr, ar fi interesant a urmări schimbarea bruscă, pe care a produs-o expansiunea fascismului în Europa Centrală și mai cu seamă triumful hitlerismului, în atitudinea partidelor politice engleze, față de problema revizuirii. Până când fascismul a rămas un fenomen italian și s'a limitat la Italia, partidul conservator și partidul liberal începuseră să asculte cu tot mai mare atenție „doleanțele” statelor revizioniste (mai mult cel din urmă decât cel dintâi), iar Partidul Labourist părea că nu se interesează de revizionism ca o problemă practică. Astăzi, tocmai Liberalii și Labouriștii iau o poziție de categorică opunere contra revizionismului care vine din cartierul statelor trecute la fascism, inclusiv Ungaria. Dovadă tonul de azi al presei socialiste și liberale în frunte cu autoritativul *Manchester Guardian*, care pare să spună: „Unei Germanii ca aceasta, nici o concesie!” Iar în sesiunea din toamna anului 1933, conservatorul Sir Austin Chamberlain denunța pe acelaș ton, pericolul oricărei politici de slăbiciune față de „al treilea Imperiu” — Germania lui Hitler — care vădit tinde să răstoarne prin forță, echilibrul politic al Europei, stabilit de acord cu Anglia, la Versailles.

De fapt toți oamenii de stat și factorii opiniei publice cu răspundere, încep să-și dea seama de implicațiunile revizionismului exploatat în scopuri imperialiste. Nimeni — afară de apologeții curentelor extremiste, nu se sfiște să spună răspicat, că fasciștii, indiferent dacă culoarea cămășilor e neagră, brună, verde ori albastră, vor fi tentați să-și pună în practică sumbrele lor planuri de expansiune teritorială, de îndată ce vor fi în stare să lanseze atacul. Cele discutate în secret de către delegații Germaniei, Italiei și Ungariei la Congresul Volta dela Roma din 1932 și demascate de eminentul publicist englez D. Wickham Steed,¹⁾ nu mai lasă nici o îndo-

1) Vezi Anexa I.

ială, că aceste state tind cu toate forțele lor să schimbe la prima ocazie, actuala hartă a Europei.

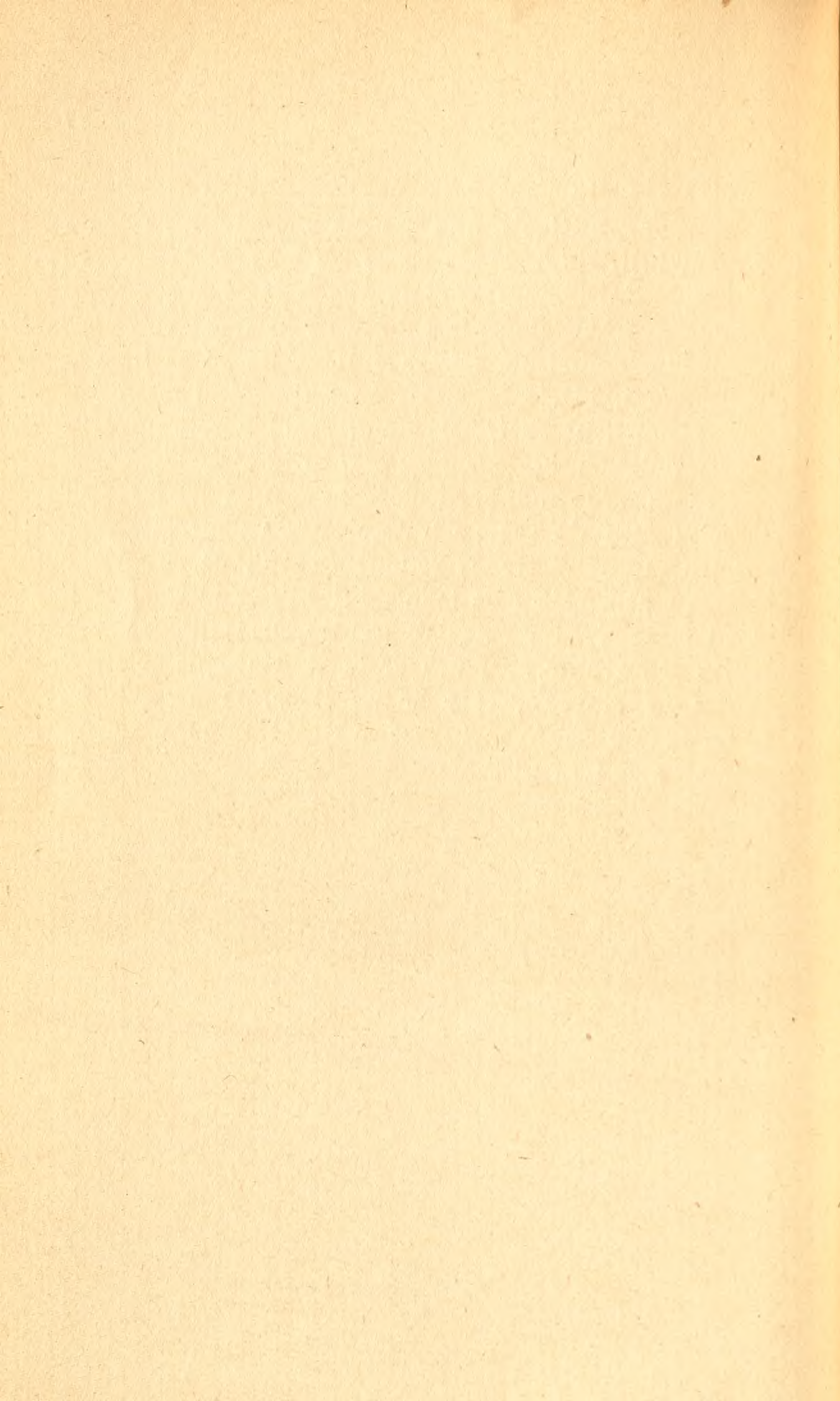
Fascismul este desigur un accident în dezvoltarea mișcării revizioniste din Anglia și partidele se vor întoarce la atitudinea pe care le-o impune atât spiritul de compromis al politicii engleze cât și ideologia fiecăruia, îndată ce acel fascism va fi dispărut. Dacă însă fascismul ar triumfa și în Anglia, revizionismul ar deveni o armă de târguială și de presiune în mâna guvernului dela Londra. În acest caz se poate imagina chiar un bloc al tuturor statelor fasciste inclusiv Anglia, toate fiind egal de interesate de a se menține contra unei reacțiuni din partea masselor muncitorești (care fatal se va produce într'o zi), printr'o diversiune externă. Sau, se vor produce noi ciocniri de interese chiar între statele fasciste, cum s'a produs de pildă între Germania și Italia în momentul de față pe tema Austriei, în care caz, s'ar putea vorbi de un „revizionism” ce și l-ar aplica lor înșile. Dar și într'un caz și într'altul, revizionismul, ca mișcare politică, va supraviețui acestor contingente trecătoare și se va discuta încă multă vreme, în legătură cu eterna problemă a organizării păcii, recte, cea a dezarmării.

Din cele menționate mai sus se vede cât de viu este interesul trezit în conștiința publicului englez, de problema securității, care pentru el nu se reduce la fruntariile naționale, cum o concepe politica franceză, ci se identifică cu nevoia de liniște și prosperitate a întregului continent european¹⁾. Tăria argumentelor favorabile revizio-

1) Sir Arthur Salter referindu-se la observațiile americanului Elmer Davis remarcă următoarele: „Din scrierile publiciștilor englezi, mai mult ca din politici oficială, se desprinde o atitudine mai responsabilă și prevăzătoare față de problemele mondiale. Scriitorii altor țări, sau se gândesc numai asupra chestiunilor interne, sau se gândesc la războiul viitor — la victoria ori înfrângerea probabilă a țării respective. Cei englezi arată mai mult interes față de dezastrul comun, care ar lovi atât pe învingători cât și pe învinși, iar cei mai puțin disperați dintre ei sunt ocupați cu mijloacele cari ar putea să-l împiedece”. (Vezi *The Observer* din 7 Mai 1934).

nismului, trase din necesitatea unei mai bune organizări a raporturilor politice dintre statele europene, ca acela al D. Churchill, depinde de ce se va realiza la Geneva în materie de dezarmare: care nu poate fi decât sau o reducere a armamentelor prezente sau o nouă cursă de înarmări cu urmări de agravare a situației politice a Europei întregi, într'o măsură care va copleși interesul, oarecum strâmt, al revizionismului. Căci acesta nu este o doctrină politică, ci doar o *metodă* abia mascată pentru asigurarea de avantagii particulare în dauna stării de lucruri consacrate de textele tratatelor de pace.

Pentru moment trebuie reținut faptul, că se găsesc oameni de stat englezi de talia d-lui Winston Churchill, gânditori politici și un anumit public, atașați ideei, că revizuirea tratatelor ar putea creia o stare de relativă mulțumire în Europa, care ar permite, la rândul ei, o dezarmare pe scară mai mare a statelor europene ce azi stau cu arma la picior.

CAPITOLUL IV

DILEMA REVIZUIREI

1. Război agresiv sau preventiv ?

În realitate acțiunea revizionistă se aseamănă cu un duel diplomatic, în care o parte atacă, iar cealaltă ripostează. Prin felul în care se comportă în această luptă, participanții par a pune opinia publică din Anglia în fața unei grele, aproape insolubile probleme. Anume, revizioniștii unguri și prietenii lor englezi¹⁾ repetă mereu: „*Dacă nu admiteți revizuirea Tratatului dela Trianon, veți avea război*” (ceiace în fapt echivalează cu o încercare de șantaj), iar cei atacați (România și aliații ei din Mica Antantă) replică de fiecare dată: „*Nu vă atingeți, dacă vreți să aveți pace!*”). În acest timp opinia publică din Anglia, care dorește să fie liniște pe Continent, rămâne uluită de acest depărtat vacarm și, în desorientarea ei și în lipsă de mijloace de informare oneste, e tentată să dea crezare celui care știe să strige mai tare.

Dintr'o confruntare specială a celor două teze diametral opuse, una a Ungariei revizioniste și cealaltă a statelor succesoare ale Monarhiei Austro-Ungare, cineva ar putea ușor conchide, că un conflict ar fi inevitabil: eventual un război agresiv, provocat de cea dintâi, ori un război preventiv la care cele de al doilea

1) „Anglia e păstrătoarea păcii. Dar până când Tratatul dela Trianon e în vigoare, nu poate fi vorba de pace”... „Poporul englez vrea să i-se facă dreptate poporului maghiar și consideră că în Europa Centrală pacea nu poate fi menținută, decât restituindu-i-se Ungariei teritoriile ce le-a avut înainte de război” (Sir Robert Gower, în *Pesti Hirlap*, din 15 Octombrie 1933).

s'ar vedea silite să recurgă în cursul acestei perioade critice, în care se va hotărâ viitorul echilibru de forțe al Europei, anume între puterile „statice”, cari sunt pentru menținerea status quo-ului și Puterile „dinamice” — cele fasciste sau pseudo-fasciste — cari toate tind, dintr'un motiv sau altul, să schimbe starea existentă.

Asemenea s'ar putea spune că există o adevărată întrecere între statele anti-revizioniste deoparte și Ungaria, de alta. Pe câtă vreme, cele dintâi au nevoie de o perioadă de liniște, pentru a putea elimina unele urme mai adânci ale opresiunii maghiare din trecut, cea din urmă pare a avea tot interesul de a nu lăsa ca acel proces de ajustare istorică să se desăvârșească și nici măcar să progreseze până la un punct unde acțiunea pentru revizuirea granițelor ar apare ca lipsită de orice cauză¹⁾. Iată încă un motiv care explică forma exasperată pe care a luat-o dela un timp propaganda maghiară, pentru răspândirea neîncrederii în viabilitatea Tratatului dela Trianon.

Cu toate acestea, situația de astăzi (și probabil și aceea din viitorul apropiat) este departe de a fi una care duce inevitabil la un conflict de arme. Nimic nu e mai exagerat decât a compara timpurile acestea — cum fac unii — cu acelea când Kaiserul Wilhelm al doilea trimetea crucișătoare în Maroc. Prin aceasta ei nu fac decât să alimenteze, fie conștient fie inconștient, atmosfera de alarmism pe care Ungaria și celelalte țări revizioniste ori aliate cu ea, caută să o mențină prin toate mijloacele în Europa Centrală.

1) D. Jászi Oszkár arată într'o carte recentă (*The Dissolution of the Austro-Hungarian Monarchy*), cum pe vremea lui Kossuth părțile Sătmarului, Bihorului, Aradului pe care linia Rothermere le trece Ungariei, ca fiind ungurești și, mai mult, chiar părți din această regiune, rămase sub stăpânire maghiară (dincolo de granița actuală) erau locuite de Români, cari au început să se desnaționalizeze în masă dela 1868 încoace. Dacă și acești Români de origină s'ar întoarce la matcă, ce ar putea să mai ceară revizioniștii maghiari?.

Din cele de mai sus reiese clar, că agitațiile revizioniste oricât de acerbe ar deveni, nu pot să ducă la război, nici agresiv nici preventiv. Superioritatea militară a sistemului de alianțe din care România face organic parte, este atât de evidentă, încât nu se poate imagina că vre-un Stat, sau un grup de State, ar cuteza să o provoace cu cea mai mică șansă de succes. Dar Statele cari caută să mențină status quo în Europa în frunte cu Franța sunt tari și pe dreptul lor și pe garanțiile prevăzute în tratate. Ele nu au deci nici un motiv să iasă din rezervă, decât în caz că s'ar încerca violarea acelor garanții printr'un act de forță.

2. Cazul art. 19 din pactul Ligii Națiunilor.

Rămâne o singură alternativă: aceea a unei revizuirii a tratatelor pe cale pașnică, adică prin invocarea art. 19 din Pactul Ligii Națiunilor (Covenant).

Acest caz trebuie examinat cu toată luarea aminte.

Pentru a încuraja atitudinea de neîncredere a publicului englez față de tratatele de pace, mai bine zis față de status quo-ul din Europa Centrală și pentru a menaja scrupulul cunoscut al opiniei publice engleze, cu privire la ideia de ordine, revizioniștii declară emfatic că ei nu înțeleg să obțină revizuirea granițelor actuale decât pe cale pașnică¹⁾. Revizioniștii susțin că o revizuire pe cale pașnică este posibilă, fiindcă însăși Conferința de Pace a prevăzut-o și a formulat-o în faimosul „articol 19”. Istoricii conferinței de pace dela Paris susțin că Wilson și-a dat seama, că tratatele conțin și lucruri cari nu pot dura mult fără să primejduiască pacea. Este vorba aici de „tratatele cari au devenit inaplicabile” și de „condiții internaționale a căror continuare ar putea periclita pacea lumii”.

1) Definiția termenului „revizuire” este menționată aici în acest sens spre deosebire de vechile definiții cari implicau cu element hotărîtor forța.

Fără îndoială drumul este deschis oricând, pentru orice Stat, de a cere aplicarea acelui articol. Mai mult, el a și fost invocat odată de China în 1929 cerînd Ligii Națiunilor să numească un Comitet, care să examineze mijloacele potrivite pentru aplicarea prevederilor lui cu privire la acele tratate dintre ea și unele State vecine, cari erau deja inconsistente cu condițiile de atunci și primevduiau pacea lumii.

Dar s'a văzut chiar în cazul Chinei și toată practica de până azi în materie de arbitraj a L. N. arată că aceasta nu procedează decât cu cea mai mare precauțiune în asemenea chestiuni. Din cauza măsurilor procedurale pe care le ia de obicei, a tergiversărilor, ori chiar a „sforilor legaliste¹⁾), rezultatul eventual al unui atare proces nu poate să apară încurajator pentru cei cari ar dori să invoace aplicarea art. 19 în materie de revizuire *de granițe*. Cu atât mai îndoelnic ar fi acest rezultat, cu cât invocarea s'ar face — după cum observă D. I. C. M. Garnett cu autoritatea sa, — la un moment când sentimentul național al țărilor respective este foarte exaltat și de natură să ducă la violență; în care caz tot ce ar face Liga ar fi să țină conflictul în loc; drept ceiace îl îndreptățește să conchidă că, în atari condițiuni, art. 19 nu este decât ceiace autorii lui au înțeles să fie: o „supapă de siguranță”²⁾).

Afară de aceasta termenii art. 19 se pretează la mai multe definiții. D. N. Titulescu a arătat în discursul său dela Camera Deputaților din 4 Aprilie 1934 că nu mai poate fi vorba de invocarea lui în cazul tratatului dela Trianon, deoarece acesta *a fost* aplicat. Ori acest articol se referă la cazurile în cari tratatele au devenit inaplicabile, nu la acelea cari au fost aplicate de părțile de bună credință. Mai departe, se poate de-

1) Cererea Chinei a fost respinsă de Consiliul Ligii Națiunilor pe motiv că nu a fost introdusă „conform regulamentului”.

2) Vezi I. C. Maxwell Garnett, *Article XIX and the Covenant of the League of Nations*, Londra 1933.

duce din Pactul Ligii Națiunilor, că autorii art. 19 n'au înțeles să prescrie obligativitatea avizului pe care l'ar da Consiliul și chiar Adunarea Ligii. (Art. 19 începe astfel: „Adunarea poate din timp în timp *consilia...*”). Iar dacă coroborăm art. 19 cu art. 10 din Covenant (care prevede obligațiunea tuturor Statelor membre ale L. N., să respecte integritatea teritorială stabilită prin tratate), se poate conchide că autorii pactului fundamental al L. N. nu s'au gândit la clauzele teritoriale ale tratatelor de pace, când au fixat termenii art. 19. Ori clauzele economice ale mai tuturor Tratatelor au fost deja revizuite prin planurile Dawes și Young precum și prin Acordul dela Lausanne din 1932.

Data fiind elasticitatea textelor și termenii puțin încurajatori (și deja caduci) ai Pactului celor Patru¹⁾, (fără să mai amintim de „jurisprudența” existentă a L. N.) nu e de așteptat ca vreunul din statele interesate în problema Revizuirii, să ceară aplicarea art. 19 din Covenant, *fiindcă ele știu dinainte că rezultatul oricărei intervențiuni va fi negativ.*

Mai există și alte motive cari se împotrivesc unei revizuirii „pașnice” — ca de exemplu: pe calea art. 19 din Covenant. Deschiderea unei astfel de proceduri nu e posibilă în primul rând, nu fiindcă Statele Succesoare nu ar fi dispuse să admită principiul unor ușoare și raționale rectificări a granițelor, ci pentru motivul că ele sunt ferm convinse că orice concesie parțială, adică una care nu ar însemna retrocedarea tuturor teritoriilor ce au aparținut odată Ungariei, nu ar asigura pacea definitivă cu aceasta. Ori din moment ce Ungaria tot nu ar fi mulțumită cu concesii mai mici — ceva în genul frontierelor Rothermere cum ar fi Aradul, Oradea Mare, Sătmarul bunăoară — acestea ar fi nu numai inutile, dar și primejdioase: în sensul că ele ar constitui o primă de încurajare pentru revizionisți de a cere tot mai mult.

1) Vezi Anexa II.

Mai presus de toate însă, trebuie relevată aici o altă latură pe care revizionişti unguri par să o ignoreze — latura psihologică. Anume, că nimeni nu este preparat să cedeze ceva din ce şi cât are. Nu este în natura omului să cedeze ceva fără compensaţie. Lupta pe care o dau naţiunile pentru pământul lor — cadrul lor de viaţă şi de existenţă — se poate compara cu lupta de clasă. Nici o clasă care posedă ceva, nu e dispusă să cedeze nimic clasei proletare — fără luptă, chiar când ştie că va fi învinsă.

În concluzie acţiunea revizionistă întreprinsă de Ungaria nu poate să aibă în practică rezultatul scontat în forma în care se prezintă astăzi. Experienţa — sursa adevărată a înţelepciunii — va dovedi aceasta. Timpul va arăta tot mai mult, că ce s'a făcut prin Tratatul dela Trianon a fost bine făcut şi lumea se va convinge că dreptatea este de partea naţiunilor care şi-au redobândit libertatea prin acel tratat.

3. Scopurile practice ale acţiunii revizioniste maghiare.

Care este atunci rostul întregii campanii revizioniste a Ungariei? Căci e greu de admis că revizionişti unguri nu şi-ar da seama şi ei de adevărul exprimat mai sus. Singurul răspuns logic nu poate fi decât următorul:

a) Maghiarii ştiu, că este în interesul unor Mari Puteri de a ţine deschisă chestiunea revizionismului pentru a o întrebuiţa ca un mijloc de presiune în acţiunea lor diplomatică; pentru sporirea prestigiului (Italia fascistă), pentru exaltarea naţionalismului imperialist (Germania hitleristă), pentru salvarea ideii de independenţă (Austria legitimistă), etc. Mai mult, noi ştim că toate aceste Puteri tind să altereze actualul echilibru de forţe în Europa; întâi prin sabotarea operei Conferinţei de Pace dela Paris (revizionism) şi în al doilea rând printr'o

politică de înarmări pe care o duc, fie fățiș, fie într'ascuns. Ungaria speră într'o victorie a acestui grup de State „dinamice”, care i-ar folosi și ei în cele din urmă.

Cât despre prețul pe care îl pun revizionistii pe concursul opiniei publice din Anglia, acesta nu se explică decât prin faptul că Ungurii îl socotesc indispensabil în cazul când ar urma să câștige sancțiunea pentru vre-o eventuală anexiune de teritoriu. câștigat pe calea armelor. Nimeni nu se mai îndoiește, că de aci înainte nu va fi ușor să anexezi în mod arbitrar teritorii străine chiar în cazul unei victorii militare.

b) Un rezultat indirect, dar cert și pozitiv, al propagandei revizioniste, făcută cu atâta zgomot, este menținerea unei diversiuni în cadrul politicii interne a Ungariei: aceia de a distrage atenția poporului maghiar dela adevărata stare de lucruri destul de tristă din Ungaria, pentru care responsabilă este tocmai clasa din care se recrutează cei mai fervenți agenți ai revizionismului de peste hotare. Drept compensație pentru ponoasele și discreditul unei forme de guvernământ medieval, magnații latifundiari și politici le oferă maselor chimericele avantaje ale recuceririi pe o cale sau alta, a teritoriilor pierdute în război.

Dar tocmai acest joc abil al clasei guvernante desvăluie lipsa ei de sinceritate și rolul de complici inconștienți al aventurierilor englezi metamorfozați în „apostoli ai cauzei maghiare”.

În ce măsură s'ar putea realiza aceste speranțe ale revizionistilor? Depinde de conjunctura internațională, care însă e determinată de alte forțe mult mai puternice decât dorințele oarbe ale unei clase sociale (aristocrația maghiară), care este condamnată de istorie să dispară, dar care în disperarea ei nu ezită să facă dintr'o țară nefericită, cerșetoarea lipsită de orice demnitate a Europei și să distrugă orice posibilitate de înțelegere și colaborare loială între națiunile din Europa Centrală.

CAPITOLUL V

ALTERNATIVA REVIZUIREI: FEDERAȚIA

Din descrierea curentelor de opinie din Anglia se poate vedea și adâncimea și semnificația unor anumite convingeri cari militează acolo într'un senz apropiat revendicărilor revizioniste ungurești.

Nu ar fi mare mirare dacă Ungurii ar reuși să câștige o parte și a opiniei publice din Franța. Sunt deja semne cari arată că de aci înainte propaganda revizionistă dirijată și alimentată dela Budapesta își va concentra eforturile din ce în ce mai mult asupra Franței. Ungurii și-au dat seama că tot Franța este și va fi pilonul de bază al actualului așezământ teritorial al Europei și că fără concursul, ori măcar pasivitatea ei, nu vor putea realiza nimic pe căile profesate. Există deja în Franța o pleiadă de publiciști și chiar bărbați de stat cari încep să arate o deosebită atenție și uneori înțelegere pentru cazul Ungariei și ar putea fi și mai mulți în cazul când datele problemei austriace se vor fi schimbat și cu ele, în parte, și acelea ale securității Franței la frontierele sale răsăritene.

Sunt aceștia desigur calculi de probabilitate vizând poate un viitor mai depărtat. Dar ce contează în istoria unei națiuni o perioadă de câteva decade?

A plănui și a dirija viitorul mai cu seamă într'o fază de adânci transformări ca cea prezentă, răspunde unui elementar simț de prevedere politică. Nu s'a văzut

oare cu prilejul negocierilor din jurul Pactului celor Patru, ce șfortări au trebuit să facă Statele Micii Înțelegeri pentru a zădărnici planurile de culise ale unor Puteri, menite să le prejudicieze interesele? Sau să înfrângă ezitățile unor factori importanți ai politicii și economiei franceze, cari păreau mai dispuși să se alinieze cu Anglia și Italia, decât să se mențină pe linia intrasiguranței față de orice tentativă socotită a diminua rolul și a slăbi poziția Franței și a aliaților ei în Centrul și Estul Europei? Căci orice s'ar zice, Pactul dela Roma rămâne un indiciu al acelei mentalități, pe care anumite mari puteri caută să o înscăuneze în politica internațională și al cărei scop ultim nu poate fi decât monopolizarea puterii de deciziune în politica europeană de către un sindicat de mari puteri. (Ceiace dovedește silința statelor trecute la fascism de a extinde principiul „erarhiei valorilor” și pe plan internațional).

Toate aceste fapte pot acționa ca un duș rece pentru aceia cărora le-a scăpat adevărata semnificație și țelurile nemărturisite și totuși evidente ale mișcării revizioniste din Anglia și de aiurea. Se cere desigur o intuiție ascuțită pentru a scruta situația de astăzi și oricare alta ce s'ar putea ivi în viitor și, încă și mai multă înțelepciune pentru a găsi metodele și soluțiile cele mai potrivite pentru a fi opuse revizionismului și implicațiunilor lui. în ce privește Transilvania.

Recunoașterea faptului că există un important număr de oameni cu greutate în viața publică a Angliei, Franței și Italiei, cari primesc să discute asupra tratatelor de pace, recunoașterea, cu alte cuvinte, a faptului că nu toată lumea este deopotrivă de convinsă despre valoarea actului de auto-determinare dela Alba-Iulia, are meritul că readuce la realitate pe cei cari par a fi uitat că lumea nu stă pe loc, că lupta pentru hegemonie dintre rase este departe de a fi încetat, că siguranța juridică nu este și o siguranță politică decât atâta vreme cât este

susținută prin superioritatea forței — ea însăși schimbătoare. De fapt singura instituție omenească permanentă — susțin istoricii realiști — este *schimbarea*. Oare Ungaria „milenară” crezută eternă de către apologeții și visătorii „Regatului celor 30 milioane de Maghiari”¹⁾ nu s'a prăbușit în țărână? Iar dacă Ungurii speră că tot vor mai reveni odată la ceiace a fost, nu se gândesc decât la legea de mai sus; în sensul că cumpăna norocului îi va favoriza pe ei de data viitoare. Iar din atitudinea revizioniştilor din Apus se desprinde aceeași încurajare: că Tratatul dela Trianon, ca orice tratat internațional, nu va putea sta până la sfârșit. Dar că o întoarcere la formele trecutului este și illogică și imposibilă moralmente, pe aceștia nu îi privește. Pentru partizanii trecutului mai ales — „grofii” cari trăesc încă în categoriile spirituale ale Evului Mediu — preocupările etice nu au nici un rost. Violența este pentru ei ultimul argument, deși ținta lor imediată este să schimbe convingerile opiniei publice oneste, să adoarmă conștiința oamenilor, pentruca în cele din urmă să poată lovi pe furiș.

Pentru a contra-cara însă efectele unei acțiuni revizioniste care luptă cu arme atât de formidabile, argumentele de marcă veche — cele din epoca Unirei — nu mai sunt suficiente și nici la locul lor. Acțiunea de contra-propagandă românească în Anglia trebuie să se transpună deadreptul pe terenul argumentelor și susceptibilităților engleze. Cu alte cuvinte trebuiesc discriminate întâi motivele propagandei ungurești de acelea pe care se bazează revizionismul englez; anume, motivele de simplă contra-propagandă de acelea referitoare la interesele economico-financiare ale Angliei deoparte și la preocupările de justiție pură, de alta. Pentru aceasta se cere însă oamenilor de stat din România o

1) Cuvinte atribuite D-lui Eugen Rákosi — șovinistul între șovinști — citate de D. Seton-Watson, op. cit. p. 18.

nouă viziune politică, corespunzătoare acestei complexe probleme de existență a Statului Român. Teza ungu-rească particularistă și obiecțiunile ridicate contra tratatului de pace dela Trianon pot fi combătute cu mai mult succes, dacă *li-se opune o teză românească sprijinită pe o concepție care să boarte marca generalității intereselor central-europone.*

Prin urmare a sosit timpul să se precizeze în termeni lipsiți de orice echivoc:

a) Că o întoarcere la situația desființată de Tratatul dela Trianon ori la o situație în genul unei Austro-Ungarii reconstituite după capriciile legitimiștilor dela Viena și Budapesta ar reprezenta o soluție mult mai puțin satisfăcătoare decât cea de astăzi pentru majoritatea intereselor implicate în Europa Centrală. Mai mult, că oricare încercare serioasă în această direcție ar constitui o provocare gravă ce nu poate fi lăsată fără un răspuns prompt adecvat din partea Statelor pentru care *status quo*-ul teritorial este o condiție de viață sau moarte;

b) Că există alte căi mai potrivite decât revizuirea granițelor, pentru a se ajunge la refacerea și îmbunătățirea relațiilor de cooperare economică și culturală în regiunea E. C. Anume, acelea cari sunt impuse nu de interese „istorice” sau „strategice”, etc., ci de logica progresului tehnic și economic care reclamă unități economice de producție și desfacere din ce în ce mai mari. Federația ar fi ultima formă în care ar urma să fie cristalizată în practică ideea cooperăției în această regiune.

Astfel se ajunge inevitabil la o largă formulă de cooperare a națiunilor, care constituie fără îndoială o soluție superioară atât vechei unități politice a Monarhiei Austro-Ungare, cât și situației de astăzi din punct de vedere economic. Dealtfel această soluție nu poate

fi văzută decât cu ochi buni în Anglia ¹⁾ fiindcă ea se plasează pe aceeași linie de gândire filosofică ce s'a materializat în conceptul *Commonwealth*-ului Britanic și care de fapt este singura care poate realiza o reconciliere durabilă a factorului politic cu cel economic.

Dacă se obiectează mereu că suprafața fricțiunilor politice s'a mărit, iar unitatea economică și bazele de cooperare au fost distruse în Europa Centrală, ei bine, să se arate că există și voința, și la timpul său se vor găsi și mijloacele pentru o atare operă, care va aduce destinderea și va restabili condițiile de colaborare economică într'o formă mai perfectă decât cea din trecut. Pe de altă parte, negând problema așa cum este impusă atențiunii generale de progresul gândirii politice și de nevoile reale ale economiei europene, numai s'ar da prilej adversarilor să pescuiască într'o apă tulbure și să-și promoveze intențiile lor de subminare a ordinii stabilite prin tratatele de pace.

Soluția definitivă, care de altfel poate fi o chestie de multe decenii sau de un secol, nu poate fi descoperită, decât dealungul acelei doctrine politice care abia își face loc prin zgura prejudiciilor legate de conceptul suveranității statului modern: *acea care tinde în practică să creeze o situație în care frontierele să înceteze a mai avea importanța lor de astăzi sau, cum se zice azi de preferință, ca ele să fie „spiritualizate” ori „sublimite”*. În acest caz desigur că revizionismul nu ar mai avea nici un rost practic și cuvântul „revizuire” ar dispărea fără urmă și din vocabularul diplomatic.

Dar pentru a face ca o asemenea propunere să fie acceptată de toată lumea, trebuie ca cei cari o susțin să fie ei înșiși convinși, că bazele ei ideologice sunt corecte, iar preocuparea bărbaților de stat ai tuturor

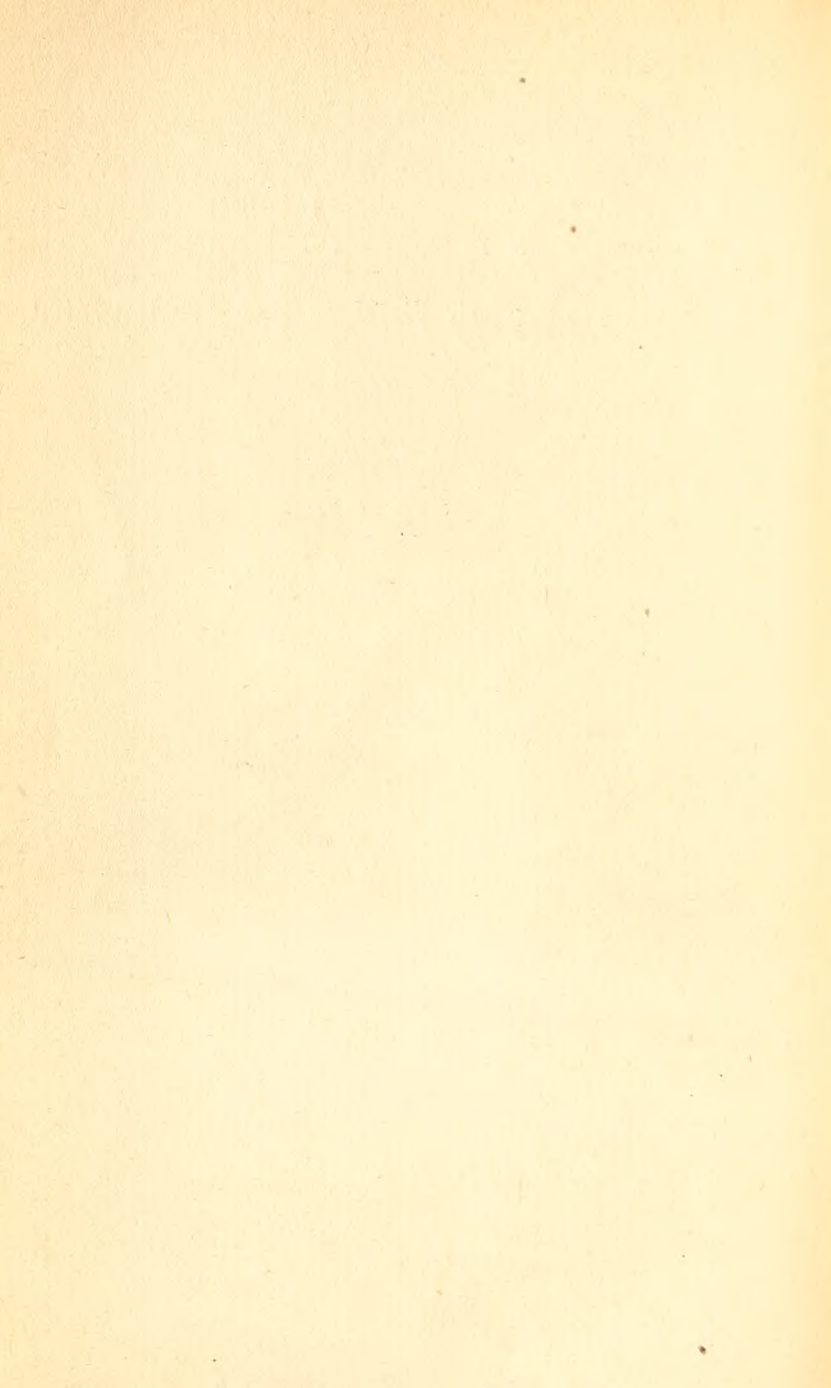
1) S'a ivit de curând un nou grup politic în Anglia, „*New Britain*”, care are înscris în programul său principiul Federației Europene.

Statelor, de a o populariza, să fie constantă. Dacă Statele Succesoare nu pot pierde nimic manifestând în toate împrejurările o mereu nedesmințită bunăvoință și înțelegere față de Ungaria și Austria, sunt datoare și acestea din urmă să dovedească un mai sincer și animat spirit de cooperare pozitivă cu cele dintâi.

Iată condițiile prealabile oricărei acțiuni oricât de vag schițate în vederea unei destinderi durabile în Europa Centrală și calea care fatal va duce la o formă federalistă într'un viitor mai mult sau mai puțin depărtat.

Mulți se vor îndoii de oportunitatea acestei metode. Unii vor face din ideea Federației o chestie de amor propriu național, iar alții nu o vor crede oportună și nici posibilă. Dar, trebuie repetat, această metodă implică natural, o perioadă de pregătire intelectuală și chiar o metamorfoză a vechilor concepții de drept internațional. Totuș, cine cunoaște de aproape mentalitatea politică a poporului englez — dorința acestuia de a stimula spiritul de cooperare politică — știe că nu este chip de a te sustrage cu succes dela o discuție deschisă și obiectivă, eventual dela un apel sincer la colaborare generală. Pentru orice student de istorie o asemenea atitudine față de ceiace s'ar putea numi *imperativul principiului de cooperare în viața internațională*, nu poate să apară decât ca o absurditate. Francheta de atitudine pentru o țară care n'are motive să seș teamă de consecințele unei asemenea discuții, cum e România, care e tare pe poziția sa și drepturile sale, nu poate fi decât o armă în plus. Încă una naturală și convingătoare. Cu cât se va trece mai repede dela negativismul vechei politici la pozitivismul politicei viitorului, cu atât mai bine pentru România. Ea nu poate decât profita de pe urma unei politici federaliste, aceasta fiind singura formă de organizare politică a viitorului care va salvagarda definitiv unitatea statelor noi. Pentrucă restul acestui veac fatal va fi caracterizat de o reac-

țiune contra procesului de excesivă atomizare a Europei și va promova procesul opus al unei reconcentrări a unităților politice și economice insuficiente. Mișcarea politică pentru unitatea Europei tot se va începe într'oză și este evident un merit pentru orice țară de a căuta să fie printre cele dintâi țări cari luptă pentru realizarea ei, fiindcă aceasta i-ar asigura dela început o poziție morală avantajoasă.

CAPITOLUL VI

CONCLUZIA

Orice observator imparțial își dă seama că revizionismul din Anglia a încetat de a mai fi o simplă afacere de senzație pentru magnații de presă ori un subiect de pură speculație academică. „Faza literară” a acestei mișcări este încheiată. Revizionismul, cu alte cuvinte, nu mai este numai o doctrină, ci și un *fapt*, ce se discută cu interes, — adesea cu aprindere — de către factorii mai importanți de îndrumare a opiniei publice și politice active.

Dar ar fi o greșală a se presupune, că revizionismul așa cum este conceput și propagat dela Londra, ar fi un calcul — ca toate calculele unei acțiuni obișnuite — deservit de o intensă propagandă publicistică și parlamentară. În realitate fenomenul se greșază pe un sistem de gândire politică și filozofică care și-a făcut drum după război în cercurile de conducere responsabile, în țări cu regimuri deosebite, și adesea, opuse. Căci între spirituala definiție a lui Signor Mussolini: „*tratatele sunt sacre, dar nu eterne*” și declarația mai recentă a d-lui Ramsay MacDonald, că „*tratatele ce sunt impuse trebuiesc înlocuite cu unele consimțite*”, nu este nici o diferență de esență, ci una de mai multă precizie. În fond ambele vizează un argument de etică politică ce, sincer sau nu, trebuie cântărit.

Trebuiau lămurite, prin urmare, bazele mișcării revizioniste engleze, în lumina principiului de mai sus și cu specială privire la cadrul în care se plasează în mod natural discuția asupra Transilvaniei. Un public românesc, onest informat asupra dedesubturilor propagandei maghiare în Anglia și asupra metodelor de atacare a problemei, utilizate de către înșiși revizioniștii englezi, va fi mai în măsură să ia în orice împrejurare atitudinea cuvenită din punctul de vedere al intereselor românești. Anume, să nu se alarmeze gratuit la orice lovitură de sabie în apă, dar să se miște cu toată promptitudinea și impetuoșitatea contra oricărui atentat moral îndreptat contra granițelor noastre dela Vest: adică, oricând cavalerii revizionismului militant amenință să dea ceasul istoriei înapoi. Totodată, guvernului țării, oricare ar fi el, îi va fi mult mai ușor — având suportul unei opinii publice instruite și active — să canalizeze sentimentele de revulsiune pe care excesele campaniei revizioniste le-ar mai putea stârni. Încă nu s'a uitat reacțiunea spontan provocată la Cluj, București, etc. de uneltirile Statelor revizioniste cu ocazia congresului „Europa” dela Roma, din 1932. Acele manifestații au constituit fără îndoială un simptom de reacțiune elementară a unui popor care își vede pus în discuție dreptul său la o existență națională independentă, chiar de a doua zi ce și l-a redobândit. Ele mai constituie în același timp un anvertisment contra oricărui nou abuz, ce ar fi comis în viitor în numele atât de elasticului principiu al revizuirii tratatelor de pace.

Desigur, revizionismul nu prezintă încă o primejdie imediată. (Vezi Cap. IV. punct (1). Aceasta nu înseamnă însă că factorii cari au răspunderea pentru destinele României, să nu vegheze în permanență ca țara să nu piardă nimic din poziția sa morală în concertul european, ori să lase un moment impresia, că nu ar avea nici un răspuns potrivit la atacurile îndreptate

din afară contra integrității și *onoarei* sale. În timpul unei șederi mai lungi în Anglia ai adesea prilejul să auzi, sau să citești, cele mai îndrăznețe insulte la adresa poporului românesc. Bunăoară, că Românii sunt un popor semi-oriental, cu „maniere franțuzești”; de o cultură și civilizație rudimentară (unii nu le conced nici atât); nici măcar luptători: (cu un cuvânt „o rasă inferioară”¹⁾).

În unele cazuri, aceste afirmații ale propagandei ungurești sunt însușite de către străini. Într’o conferință pe care a ținut-o la primăria din Oxford, Lordul Dickinson spunea că cea mai mare primejdie a situației de pe Continent nu stă atât în faptul material al schimbării granițelor, cât în faptul, că „popoare de cultură și civilizație înaintată au fost puse sub stăpânirea unor popoare cu o cultură inferioară”. Dar asupra acestei laturi a acțiunii revizioniste nu este necesar a stărui aici. Oamenii de bunăcredință își vor da singuri seama de lipsa de sinceritate a acestei activități de denigrare, pe când o contra-acțiune românească de lămurire a opiniei publice din Occident ar contribui mult la demascarea ei.

Mai multă importanță prezintă pentru cercetătorul obiectiv al curentelor politice din Anglia, argumentele cari se aduc contra tratatelor de pace din considerațiuni de ordin economico-financiar și politic în legătură cu situația prezentă. (Vezi Cap. III). Aceste argumente par desigur opiniei publice engleze mult mai consistente, decât acelea trase din considerațiuni de etică politică ori pur sentimentalism. Combaterea lor, prin urmare, este și ea mai dificilă. Totuși există căi și mijloace, prin care aceasta se poate face cu sorți de succes. (Vezi Cap. V.). Se cer însă unele revizuiți de concepții și un nou mod de gândire care implică, în

1) Toate aceste alegațiuni ungurești au fost reproduse de Dr. Gooch în conferința sa „Revizuirea Tratatelor” ținută la *London School of Economics*, în ziua de 30 Noembrie 1933.

cazul publicului românesc, mult curaj intelectual și o mai largă înțelegere a întregului complex de probleme în care se încadrează revizionismul și, mai mult, alternativa lui: *federalismul*. Firește, soluțiile de viitor necesită un timp mai îndelungat de preparare și elaborare a planurilor și sarcina lor rămâne asupra generației ivită după război. Căci, dacă principiul revizuirii tratatelor propovăduit astăzi de statele învinse ori nemulțumite de rezultatele războiului, nu poate fi acceptat de nici un Român, se cere în schimb, să evoluăm cu vremea și să nu ne retransăm într'o atitudine de negație în fața formulelor noi de organizare politică a Europei. Doctrina federalismului practic (care nu poate fi la început decât parțial și gradat) aparține viitorului. Realizarea ei va însemna, fără îndoială, sfârșitul oricărui revizionism.

Până atunci însă, România, ca Stat nou, se va găsi într'o fază de reorganizare și consolidare. Ea are deci absolută nevoie de liniște înlăuntru, de siguranță în afară și de simpatia străinătății. Tot ce concură la asigurarea acestor foloase trebuie încurajat și organizat în mod rațional. Țara se va considera, de fapt, ca și când ar fi de acum angajată într'un război, ce-i drept, deocamdată numai spiritual, în jurul așezării și existenței sale definitive și desigur, nu-i este îngăduit să precupețească nici un efort, pentruca să fie asigurată odată pentru totdeauna dreptatea cauzei românești în cazul Transilvaniei.

Fie ca aceste pagini menite să reoglindească felul cum văd și gândesc anumiți factori de opinie din Anglia, să concentreze atenția publicului din țară asupra acestei chestiuni de o atât de arzătoare actualitate și, în special, să stimuleze judecata tineretului. Acesta să ceară de aci înainte să fie informat obiectiv asupra tuturor marilor probleme de viitor, dacă vrea să nu fie surprins nepregătit de nici una din ele.

A N E X E

ANEXA I-a

„CONGRESUL EUROPEAN“¹⁾

„Se vorbește foarte mult în capitalele europene de „Congresul Europa”, care s'a întrunit la Roma în cursul săptămânei trecute, sub auspiciile Academiei Regale Italiene.

Vizita recentă a Primului Ministru al Ungariei, D. Gömbös, la Signor Mussolini, se crede că a fost făcută în legătură cu scopul real, deși nu ostensibil, al Congresului. Prezența la Roma a unor reprezentanți ca Dr. Schacht, fostul Guvernator al Băncii Reichului, și, pentru un timp, a unor hitleriști proeminenți ca Herr Rosenberg și Herr Goering, se socotește a fi semnificativă.

Cooperația Italo-Germană

Dacă nu sunt rău informat, scopurile secrete ale Congresului, în ochii promotorilor săi, sunt aproape senzaționale. Pe scurt, Congresul e menit să prepare o largă cooperare între Italia și Germania în Europa Centrală.

În vederea acesteia se va păși la acțiune câtă vreme încă Rusia va fi preocupată cu situația din Extremul Orient...”

„Iată câteva puncte din programul „Congresului European”.

Eventuala reducere a unității României (*eventual curtailment of Rumanian unity*) luând în considerare pretențiunile rusești asupra Basarabiei.

Includerea Transilvaniei cu Bucovina și părți din Jugoslavia într'o Confederație Danubiană sub conducere germană și maghiară.

În această confederațiune va intra și Ungaria cu un teritoriu oarecum mărit, împreună cu Croația, Dal-

1) Relatările D-lui Wickham Steed în *The Sunday Times* din 20 Noembrie, 1932.

mația, Bosnia-Herțegovina și părți din Slovenia, după ce Jugoslavia va fi desmembrată.

O altă Uniune vamală

O uniune vamală ori aranjamente tarifare preferențiale vor fi stabilite între această nouă Confederațiune Danubiană, Germania, Austria și Italia. Mai curând sau mai târziu Cehoslovacia va fi nevoită să adere la ea.

Triest și Fiume vor rămâne sub dominațiune italiană, deși Germania de Sud și Austria se vor bucura de privilegii speciale în portul Triest, iar noua Confederație Danubiană se va bucura de privilegii similare în portul Fiume.

Vechiul Regat al României cu Serbia, Bulgaria, Albania și Grecia vor fi transformate într' o confederațiune balcanică sub influența italiană.

Germania renunță la ideia uniunii politice cu Austria și la recucerirea Tirolului de Sud. Ea se obligă să nu își extindă penetrațiunea economică la Sud de Alpi ori la răsărit de Carpați.

Nu trebuie să se facă încercări pentru restaurarea dinastiilor căzute.

Aceste sunt, după informațiile mele¹⁾, liniile principale ale concepțiunei care a fost discutată în secret la Roma. În ce măsură s'a căzut de acord asupra fiecărui punct sau a tuturor, este nesigur²⁾.

1) S'au găsit unii (printre cari chiar un delegat britanic la acel congres), cari au contestat cele afirmate de D. Wickham Steed. Mărturie sunt scrisorile publice schimbate în coloanele ziarului *Times*. D. W. Steed le-a răspuns, că susține tot ce a spus și a adăugat, că nu crede, că a fost rău informat. De altfel, însăși suspiciunile ridicate de recenta întâlnire dintre Mussolini și Hitler la Veneția și mai ales conversațiile acestora, par a indica existența unor preocupări ca cele relatate de D. W. Steed în legătură cu congresul european din Roma.

2) În realitate nu contează atât faptul dacă s'a ajuns la o înțelegere asupra acestor variate probleme, cât faptul, că ele au putut forma la un moment dat obiectul discuțiilor unor oameni cari poartă răspunderea guvernării țărilor respective. Absurditatea surprinde în cazul de față prin îndrăzneala cu care este afișată de către imperialismul fascist.

ANEXA II-a

PACTUL CELOR PATRU PUTERI

Art. 1. — „Inaltele Puteri Contractante se vor consulta împreună pentru a face orice efort în urmărirea, în cadrul Ligii Națiunilor, a unei politici de efectivă cooperare între toate puterile, având de scop menținerea păcii”.

Art. 2. — „In virtutea Pactului Ligii Națiunilor și îndeosebi a Art. X.XVI și XIX,²⁾ Inaltele Puteri Contractante consimt a examina între ele și fără să prejudicieze deciziunile cari pot fi luate numai de către organele legale ale Ligii Națiunilor, toate propunerile relative la metodele și procedura menită a asigura efectul cuvenit al acestor articole.

Art. 3. — „Inaltele Puteri Contractante se obligă a face orice efort pentru a asigura succesul Conferinței Dezarmării și, în cazul că ar rămâne în suspensie chestiuni ce le-ar interesa în mod particular în momentul închiderii acelei conferințe, ele își rezervă dreptul de a reexamina acele chestiuni între ele sub acest Acord, în scopul de a asigura soluționarea lor pe căile potrivite”.

1) „Pactul celor Patru” a fost încheiat la Roma de către Italia, Anglia, Franța și Germania în ziua de 15 Iulie 1933, pe timp de zece ani și va rămâne în vigoare și după aceea, dacă nici unul din contractanți nu va da o notă preliminară pentru terminarea Convențiunei. (Mai sus sunt redată numai articolele mai importante).

2) Art. X asigură integritatea teritorială a Statelor Membre ale Ligii Națiunilor; Art. XVI conține sancțiunile ce ar urma să i-se aplice oricărui membru care recurge la război cu violarea obligațiilor sale ce decurg din Pactul L. N., iar Art. XIX definește cazurile în care Adunarea L. N. poate opina pentru punerea din nou în discuție a tratatelor de pace cari au devenit „inaplicabile” și pentru examinarea condițiilor internaționale „a căror continuare ar putea periclita pacea lumii”.

Pr. 15⁰⁰
,

15 L

TIPOGRAFIA „MODERNA”
CALEA VICTORIEI No. 31
BUCUREȘTI

Lei 50.

15